

Prvo, kar je zagledala Sonja drugega dne v obednici, je bil beli lokvanj v Protazijevi gumbnici. Protazij je že sedel za skupno mizo, ko sva vstopila, in se nama uslužno smehljala. Ves svež je bil v obraz, prsi so se mu čez noč vzbokale kakor ladja.

Sonja je tiho sedla za mizo ob mojo stran in se ni ozrla nikamor. Sledovi solz so bili zabrisani s šminko, na ustih se je poznalo, da je mnogo jokala.

»Dovolite, da Vam ga izročim. Ne vem, ali je prav tisti, ki ste ga želela. V temi nisem razložil in cvetje je, kakor veste, ponoči sklenjeno. A zadoščaj Vam kot znamenje dobre volje.«

S stvarnim mirom, s katerim je rekel te besede, je ranil Sonjo do krvi. Videl sem, ko so se z vso strastjo onemogle ženske vsesale njene oči v cvet in kako ji je roka drgetala po njem. A jedva se ga je doteknila s prsti, mu ga je vrgla pred noge in ga ošinila s srditim pogledom.

Primeknila se je k meni in med celim dolгим kosilom, med katerim smo zelo malo govorili, sem imel gotov vtis, da kleči pred njim, da ga obožava do nezvesti, a mene da smatra kot dognano stvar in da me rabi le še kot plašč, kot zavetje svoji onemoglosti. Take ničnosti, kakor takrat spričo teh dveh, se potem dolgo nisem zavedal več.

»To spada v srednji vek,« je zaklicala Nadežda, vrteč v ustih ogorek desete cigarete. »S takimi dogodki ne imponirate nikomur. To so fantazmi vsakdanjega življenja, ki nimajo ne soka, ne soli, človeku, ki je globlje pogledal v kupo, so zoprni. Življenje namreč ni tako, žensko že celo ne, in zato manjka tej zgodbi mika. Jaz bi Vas prodala starinarju, če bi tudi pisali take stvari.«

Kalin se je nasmehnil varno, dogodek, ki je bil kos njegovega življenja, ga je kril popolnoma.

Lepa Jela je strmela v ogenj, odsev plamena ji je lizal iztegnjene, v členih lahko vzbočene prste. Kot da je v duhu nadaljevala dogodek, se je po kratkem premolku ozrla in vprašala, ne da bi koга ogovorila:

»Zakaj ga ni objela?«

Kalin jo je z očmi pobožal po valovitih rjavih lasih in se skril:

»Teга pa nisem doživel več, gospodična.«

RDEČA SVETILKA.

Zvečer je bilo in Ida je šla mimo okna, v katerem je gorela rdeča svetilka. Visela je nizko v mizo in ožarjala troje čitajočih obrazov. Kak mir, kakšna ubranost!

Ida si je natihem zaželela rdeče svetilke tudi v svoji obednici, nad svojo mizo, tako nizko v mizo visečo, ožarjajočo dvoje čitajočih obrazov.

Nad mizo je gorela bela svetilka in mož je mukoma razbiral akte. Bil je še mlad, nos se mu je krepko bokal izpred lic, lasje so v sočnih črnih štrenah padali na obe ušesi.

»Zdaj bi ga motila,« si je mislila Ida, na vsem tihem odložila mantiljo in klobuk in sedla k oknu za zastor.

Taka rdeča svetilka položi na tlak pod oknom četverokot, ljudje hodijo čezenj in se spomnijo doma. Ne ozrejo se, odkod da prihaja odsev, ampak požurijo se z naglimi, dolgimi koraki.

Ida se je okrenila in zastrmela v široki možev hrbet. Pravijo, da se človek ozre, če gledaš v njegov hrbet z napetimi, hotečimi očmi.

Pero je praskalo po papirju, belota plamena je razobesila po stenah bele, strašno prazne zatore, seğajoče od polovice stene do tal.

Ido je vznemirjala čezdalje bolj. Oči so ji begale po pohištvu, roke so se ji počele tresti.

Pridrževala je sapo, da bi ne izdala razburjenosti.

»Kaj hočeš?« se je nenadoma zglasilo od mize, mož je pisal dalje.

»Nič,« se je nasmehnila Ida in vstala. »Kako veš, da kaj hočem?«

»Slišim do semkaj, kako ti tolče srce. Kako si otročja! Ali novo obleko, nov klobuk, v gledišče, na deželo... Najbolje je, da poveš, prej itak ne daš miru.«

Ida se je vzpela na prste in priškrnila stenj.

»Glej, šla sem mimo okna, rdeča svetilka je gorela v njem in spomnila sem se, kaj da nama pravzaprav manjka. Človek hodi od okna do vrat, iz izbe v izbo in ne ve, kaj mu je. Že ves čas sem hotela nekaj, silno in vroče hotela, a kaj, to mi ni prišlo na misel. Zdaj vem —«

»Rdečo svetilko.«

»Da, rdečo...«

»Toda kam jo obesiš? Jaz za svojo osebo je ne morem rabiti; če jo hočeš imeti ti, pri postelji, pri svoji postelji seveda...«

»Ne, ne, saj sem samo rekla. Če se ti ne da pisati v rdeči svetlobi, je seve kaj drugega. Mislila sem le, ker tuintam gore rdeče svetilke v obednicah... ravno v obednicah gore, po večerih, po delu, ko odložimo orodje in poiščemo drug drugega.«

»To vse sem slišal že nešteto krat, tudi nimam načelno nič proti rdeči svetilki, a rabim je ne. Če hočeš, jo obesim poleg bele, belo zame, rdečo zate. Saj nisem trinog, da bi ne razumel ženskih želj in jim ne ustregel, če morem.«

»Pustiva, saj vidim . . . Ostane pri beli. Izdatki so in drugega nič.«

Mož je pisal dalje in Ida je izginila v kuhinjo. Očitala si je, kako je neumna, da se piči v tako malenkost, ki je vendar možu samo v napotje, in naposled njej sami prav nič ne koristi — a želja je rasla, čim bolj jo je tlačila, prevzemala jo, čim bolj jo je tajila.

Čez teden dni se je zgodilo nekaj, kar v njunem še tako mlademu zakonu ni bila navada, a kar se je prej ali slej moralo zgoditi. Malenkost je bila, sporekla sta se in mož je bil oster. Ona ni sicer rekla ničesar, a njen obraz je bil tak, da je popolnoma nadomestil odgovor. Takoj za tem ji je bilo žal, a besede ne moreš vzeti nazaj, tem manj obraza.

Ko sta zvečer sedela pod svetilko in se je možu docela pomirila duša, se je Ida ojunčila in rekla s spravljivim glasom:

»Veš, enkrat za vselej narediva konec takim neljubim scenam, tebe vznemirjajo, a meni povzročajo neznosne bolečine. Saj mi verjameš, da mi je žal? Kupi rdečo svetilko. Boš videl, kolik mir, kolika ubranost sije izpod take svetilke na mizo, na delo, v srca ljudi, ki bi si sicer zdajzdaj segli v lase. Predstavljam si živo . . .«

»Nimam nič proti temu, če jo obesiš kje drugje. Le nad mizo, nad mizo, na kateri delam jaz, prosim, ne. Oči me bole od rdeče svetlobe, spričo tolikega risanja bi oslepel. Ne bodi brezobzirna.«

Ida je zmečkala besedo, ki jo je imela pripravljeno, in se nasmehnila:

»Nikdar več ti ne pridem s to stvarjo. Kajne, da te nadlegujem? Oprosti!«

Nagnila je glavo v kvačkanje in bila dvakrat tišja nego pred razgovorom.

Dva dni za tem je zbolela. Zdravnik je konstatiral vročico, odredil mrzle obkladke, popoln mir in med v mleku. Ida se je premetavala v blazinah in lovila z rokami po zraku, kot da odganja duhove.

Proti noči se ji je začelo blesti. Teta je sedela v predsobi v udobnem naslonjaču in tanko poslušala skoz polodprte duri.

»Kaj pač govori vedno o rdeči svetilki? Ali slišiš?«

Mož je sedel v temi na zofi in strmел v strop.

»Blede se ji kakor vsakemu vročičnemu bolniku. Da bi ji le že odleglo. Uboga Ida!«

»Pa le o rdeči svetilki blebета ves čas, slišiš? Kaj ima s to rdečo svetilko?«

»Malenkost. Pred par dnevi sva govorila o njej in ostala ji je v spominu. Ali ni zdravnik naštel stodva utripa?«

Po polnoči se je pomirila. A le za hip. Vročica je kmalu narasla tako, da so vdruго poslali po zdravnika. Mož je zmajal z glavo in odredil led.

Teta je stregla, sedela na vznožju postelje in se s skrbečimi očmi ozirala po sobi.

V žaru svetilke je sedel mož za mizo, upiral glavo v dlani in brezdelno strmел v akte.

»Ali spi?«

»Pst!« Teta je dvignila roko in se presenečena ozrla na bolnico.

»Ali ste vsi tukaj?«

»Vsi, vsi,« je pomirila teta in otrla bolnici pot s čela.

»Kako je lepo . . . Že dolgo sem si jo natihem želela, zdaj jo imam. In kako rdeči ste vsi po obrazu, po rokah, po suknji . . . Vladimir!«

Zaprla je oči in stisnila ustne.

Drugo noč je bedela teta, tretjo mož.

Proti jutru tretje noči je Ida prestrašeno dvignila obrvi.

»Prosim, prosim . . . ne dam si je vzeti . . . Vladimir, drži jo, drži . . . Rdečo svetilko mi neso . . .«

Mož si ni vedel pomagati. Priškrnil je stenj, da je planila bela svetloba po vsej izbi, in zaklical v kuhinjo.

Teta je prišla in položila Idi glavo nazaj na blazine. Poravnala ji je lase, sklenila roke in jo odela do prsi. Kot da je bolnici kdo masko vtil čez lice, se ji je izpremenil obraz in ostal tak, miren in svetel do jutra.

Solnce je že stalo v oknu, ko je Ida sedela na postelji in se živo ozirala po izbi. Kri ji je zopet vzplala v licih, usta so se zopet sladko skrožila.

»Kako lep je vendar dan! Zopet bom živela. Ali sem bila hudo bolna, Vladimir?«

Mož je slonel ob odprtem oknu in si gladil razkuštrano brado. Tudi njemu je bilo svečano pri srcu.

»Hudo, tako, da smo mislili . . . Pa proč ti dnevi! Minilo je in mislim, da lahko verno gledava v novo življenje.«

»Jaz bom zopet kuhala in prala, likala in čedila, oj, da se bo bliskala v solncu tvoja lepa izba. Nič več ne bom godrnjala. Kadar človek okusi bližino tistih vrat, skoz katera ni povratka, šele ve, kaj je življenje. In želela ne bom ničesar več. Prav ničesar, Vladimir. Še tako majhne, še tako velike stvari mi ni treba kupiti več, Vladimir.«

»In vendar bi storil vse . . .«

»Ali res? Eno majhno željo namreč še imam. Ali ti jo smem povedati. Pridi sem.«

Mož je sedel na vznožje in vzel Idino roko v svojo. Vlažna je še bila od nočnega boja.

»Kadar bi zopet tako nevarno zbolela in bi ne ozdravela več, temuč bi umrla, ali boš prižgal rdečo svetilko?«

IGNARA MALI.

V kavarni je visel dim v polovični višini dvorane kakor pravljica stena med spodnjim in gornjim prostorom. Spodaj so stali stoli, sedeli ljudje, čitali, kvartali in se prerekali, zgoraj so žareli električni lestenci in s tapet so se luščile čudne postave: Roža se je izpremenila v kraljično, zvončki so se izprevrgli v dvorjane in tulipan se je prelevil v kraljiča samega. Bajni dvor se je naselil nekje blizu lestencev in skrivnostno pomenkovanje je šlo od dvorjana do dvorjana, od kraljiča do kraljične in nazaj . . .

Pravzaprav so bila tri dekleta v kavarni. Radi najstarejše, dvajsetletne Neli, so zahajali gostje vanjo. Bila je najstasitejša, najponosnejša hčerka kavarnarjeva, ki pa ni nikdar pozabila zabeležiti sladkorja ali ruma v okovano knjigo, ležečo na mizi pred zrcalom, in je skrbela, da je plačal primanjkljaj rajši natakakr kakor oče. In bila je še druga in tretja.

Druga je bila stara sedemnajst let in nihče še ni bil odkril njene krasote.

Koncipient Miško je sedel za zadnjo mizo in študiral taktiko matere kavarnarke. Napoleon je bil velik vojskovodja, a gospa Brglez je umela stvar bolje.

Od deseterih, ki so bili redni gostje kavarne in ki jim je bila Neli »zadala«, ni noben vedel, za katerega gre. Neli je dolgočasila zdaj tega, zdaj onega in mati je počastila s starim pecivom danes enega, v soboto vse, tako da je bil ob eni po polnoči zunaj pred vrati stalen prerek: kdo je izvoljeni in kdo je brez upa zmage odklonjen. A prihajali so redno, in če je ta s pravico zasledoval svoj cilj, je to delal z isto pravico tudi oni. Bili so doktorji, sodniki, profesorji, trgovci, a na nitih gospe kavarnarke so bili vsi marionete.

Miško se je navolil puste igre z moškimi in si poiskal sedemnajstletno. Kvačkala je navadno za kuhinjskimi durmi ali listala v časopisu s slikami.

Potez je bila istih kakor Neli. A čudovito poneženih. Starejši sestro je stopal v obraz izraz odurne, vsiljive lepote, podčrtane z rahlo šminko in drugimi lepotilnimi sredstvi. Zavest lepote ji je vtisnil nekaj gladnega in zaeno vladohlepnega. Izprijena lepota se je javljala zlasti v kretnjah, ki so bile preračunane na učinek, a rafinirano posnete po naravi. Gledališčnost takega vedenja se je jasno kazala pred zrcalom. Na slabih slikah stoje ženske

v takih pozah, ponesrečene fotografije ovekovečijo take momente, v kakršnih si je ugajala Neli pred zrcalom.

Vera je bila narava sama. Lica, nepoškodovana od ostrega kavarniškega vzduha, so pozno na večer lažno rdela, in kakor se je polnil zrak s tobakovim dimom, sta ji drhteli nosni plavutici. Vtopljena v svoje delo, je bila tako sama v krik in vojski besed kavarne, da se je Mišku zdelo: krogi nje raste živ plot rož in jo zarašča in jemlje očem . . . Kakor bajno bitje. Kadar jo je kdo nehote sunil v ramo, se ni zbudila iz zamaknjenosti. Navadno je ostala v izpremenjeni legi, dokler ni prišel nov sunek, ki jo je vržel zopet v novo stran. Včasih je pač vstala in si poiskala drug prostor. Takrat je bila vznemirjena in lahna senca na čelu je zaznamovala mesto, kjer se bodo delale prve gube.

Kavarnarka je opazila, da Miška zanima Vera; smehljala se je vsevedno in krenila glavo zopet k svoji Neli.

Miška je zavest, da ga kavarnarka ne ume, razvnela do triumfa.

Vse njegovo hotenje se je osredotočilo v pozornosti, da Vera ne zapazi njegovih pogledov. Že misel sama, da bi se srečale njune oči, mu je zapalila lica.

A Vera je zapazila. Mišku je bilo tesno in še tesneje mu je bilo, ko mu je nekega večera servirala kavo.

Iz teh rok sprejeti čašo — tega še sanjal ni. Prepovedal si je vsak stik z dekletom, ki bi ga bil videl najrajši vedno takega, kakršnega ga je našel: zanimajočo se zase in opravljajočo svoje delo s samoposebiumevno, namenu primerno kretnjo. Pogledal ji je v oči, a ona jih je razprla začudeno: Ali mi nimate ničesar povedati?

Miško je osupnil. Z isto samoposebiumevno, namenu primerno kretnjo, s katero je opravljala svoje delo, je stregla tudi njemu. Ni se ji poznalo ne vznemirjenje nad njegovo prisotnostjo, ne hrepenenje po njem, če se je skrnil v drug kot. Tako mirno se je vedla proti njemu, da se je Miško iz svoje prvotne popolne pasivnosti dvignil z željo, zazanimati jo zase ali ji dati vsaj povoda, da bi mislila nanj.

To ga je stalo mnogo premagovanja. Bal se je očitkov, ki šinejo kaj radi iz oči takih deklet, ko so pregledale čestilca, in vest mu je očitala, da moti nekaj, kar je bilo doslej menda nadvse mirno in kar se, doslej nadvse mirno, potem ne bo umirilo več nikdar.

Vera ni bila Neli in kri njene matere se je v njenih žilah pretakala zelo redko.